

Kristus i broderens ord – forkyndelse mellem øh og overgreb

➤ | Af sognepræst Henrik Højlund, Løsning

I mange år har en sætning af den tyske præst og modstandsmand Dietrich Bonhoeffer været en nøgle for mig til forståelse af forkyndelsens vigtighed – og kraft: ”Den Kristus, der er i ens eget hjerte, er svagere end den Kristus, der er i broderens ord”.

Forkyndelsens ord er ånd og liv

Sagt på en anden måde: Min egen følelse for Kristus kan være temmelig flimrende. Jeg har tit hjerteflimmer, hvad troen angår. Mine forsøg på at tale mit eget sind til ro og tro har en tendens til at blive matte. Helt anderledes derimod, når ordet kommer udefra, fra en anden. Der er langt mere tyngde i det, langt mere kraft og overbevisning. Kristus bor stærkere i de ord, der rækkes mig udefra end i det, jeg prøver at sige til mig selv.

Der skal nok være en portion psykologi i det, for selv om ikke alt er psykologi, er der psykologi i alt. Men det gør det jo ikke mindre vigtigt og sandt. Dertil kommer, at der er en god portion Ånd i det. Ånden og ordet. De to hører sammen.

”De ord, jeg har talt til jer, er ånd og liv”, siger Jesus (Joh 6,63). Det er bemærkelsesværdigt, at Jesus ikke blot taler om ord, der henviser til ånd og liv. Ordene selv er ånd og liv. Ånd og liv formidles med ordene.

At ord kan være ånd og liv, ved vi også fra Bibelens første blade. Gud sagde: ”Der skal være lys,” og så blev der lys. Én sætning – og der var liv. ”I begyndelsen var Ordet”. Sådan begynder Johannesevangeliet.

Ordene findes, før mennesket findes. Mennesket kan ikke tænkes uden ord. Mennesket er et verbalt væsen. Mennesket kan ikke tænke, forstå og agere i verden uden ord. Et menneske forstår sin verden og virkelighed gennem ord.

Og når ordene tjener den kristne forkyndelse, træder virkeligheden frem for os i sin fulde mening. Gud selv er på færde i forkyndelsens ord. Ordene forlenes med den kraft og det

liv, der var i de ord, som sagde: Der skal blive lys, og der blev lys.

Frimodige på forkyndelsens vegne

Derfor vil jeg gerne tale frimodigheden på forkyndelsens vegne op. Jeg tror, der er brug for det.

En ligefrem tale om tilværelsens beskaffenhed, om dens op og ned, om dens sandhed og løgn er ikke i høj kurs. Vi er alle i vores del af verden præget af det, der med en samlebetegnelse er blevet kaldt ”postmodernisme”, der dækker over en masse forskellige ismer, som har det til fælles, at de – meget enkelt sagt – relativiserer sandheden. Ethvert udsagn af objektiv karakter er tvivlsomt. Enhver har sin sandhed.

Sandheden er perspektivisk, siger man også. Den indsigt, man kan opnå, er altid betinget af synsvinklen, perspektivet. Det er ikke muligt at opnå en fælles, objektiv indsigt om alt, eller i det mindste om tilværelsens grundsandheder, for enhver ”sandhed” er altid farvet af øjnene, der ser. Sandheden er subjektiv, kunne man også sige – med et citat af Søren Kierkegaard. – Som dog mente noget andet med det end postmodernismen.

I kølvandet af dette er der ikke alt for stor tillid til ordene. Deres værdi som formidlere af noget fælles, objektivt sandt er devalueret. Vore ord refererer ikke mere til en fælles, given virkelighed og sandhed. Vore ord taler højst om vores egen lille sandhed. Dermed har ord og forklaringer kun begrænset betydning. Og dermed falder alle forsøg på at tale alment forpligtende og autoritativt om Gud også til jorden.

Men Gud selv er en Gud, der taler med klare ord. ”Så siger Herren,” lyder det gentagne gange i Bibelen. Og det endda gennem menneskemund. Vores sproglighed ligger i umiddelbar forlængelse af Guds sproglighed. Vi taler, fordi Gud taler.

Magnus Malm siger det sådan: ”Sproget er ikke et menneskeligt

fænomen, som vi projicerer over på Gud. Sproget kommer fra Gud”¹. Vi taler frimodigt om og fra Gud, fordi han selv har gjort det først. Den frimodighed må vi ikke give køb på.

Det betyder ikke, at vi bare skal buldre derudaf, som om postmodernismen aldrig var hændt, eller i en form for arrig trods mod postmodernismen. Vi slipper aldrig for at anstrenge os mest muligt for at tale, så vor egen generation vil høre efter. Og hvis vi står over for mennesker, for hvem værdien af klare udsagn er devalueret, må vi tage den derfra. Vi kan ikke uden videre hoppe over det gærde. Vil vi have velvillige tilhørere, kan vi nogle gange blive nødt til at gå mange skridt sammen med dem, der hvor de (og vi!) er.

Det gælder også gode, gammeldags modernister, som tror på temmelig absolutte sandheder og på fornuftens mulighed for at nå et solidt resultat. Ateister for eksempel, som beder om gode grunde til at tro på, at Gud findes. Her hopper vi jo heller ikke bare over gærdet. Vi må meget ofte tage den møjsommelige forfægtning med dem. Tage turen omkring argumenterne for overhovedet at skaffe os ørenlyd for det egentlige.

Men lige netop her gælder det samme. Vi skal bevare en frimodig tro på Guds ords gennemslagskraft og af og til droppe alle de indledende arguments-manøvrer. Ordet og Ånden er i stand til at brænde gennem alle fornuftige argumenter imod Guds eksistens. Nogle gange gør man klogt i at hoppe over hele den møjsommelige argumentation for Guds eksistens og gå lige til biddet og tale, som om Gud er den selvfølgeligste forudsætning for alt.

Kristen forkyndelse er virkelighedstro

Det kan vi frimodigt gøre, fordi vi taler ud fra virkeligheden selv. Vi befinder os på virkelighedens grund, når vi forudsætter Gud. Det er ikke en intel-

lektuel leg eller et psykologisk spil, hvad enten vi står over for modernister eller postmodernister, hvor det handler om at etablere mest mulig troværdighed. Troværdigheden er på vores side, længe før vi får begyndt.

Vi skal øve os i en frimodig tro på det. En frimodig tro på, at det, vi siger, kan nå vores tilhørere uanset forudsætninger, fordi de befinder sig på samme virkeligheds grund. Også selvom denne virkelighed er stærkt tilsløret for dem, fordi de har ladet helt andre ord og fortællinger farve deres billede af virkeligheden.

Vi skal øve os i en frimodig tillid til, at der dybt i ethvert menneskes sind og liv er en ubevidst forbindelse til den virkelighed, der er vores alles fælles virkelighed: vor skabthed, vort fald og vor længsel efter al tings genoprettelse.

Jeg tror, at når vi forkynder Jesu soningsdød for mennesker, der står fremmede for den kristne tankeverden, kan det virke mærkeligt arkaiske, fx at der bringes et menneskeoffer som syndoffer. Men alligevel kan det ramme nogle meget dybe, før-psykologiske lag i enhver. Man kan synes, at man først skal etablere en grundig forudforståelse for det, hvis det overhovedet skal kunne nå igennem. Og skam tage os, om vi aldrig gør forsø-

get. Og vore forsøg kan nogle gange være velsignet vellykkede. Men andre gange kan det samme tema uden langsommelig optakt tale meget direkte ind i menneskers liv. Det taler så at sige til et urmenneskeligt instinkt. For igen: Vi – både forkynderen og en hvilken som helst tilhører – befinder os på den samme virkeligheds grund.

Desuden befinder vi os jo alle på Åndens grund. Guds ånd virker med. Han lægger broer hen over tusinder af år.

Ånden arbejder med den enkelte

Tilliden til Åndens altafgørende medspil i forkyndelsen kan også hjælpe os til at sænke skuldrene i forhold til den vanskelige situation, at vi altid står over for en mangfoldighed af livsskæbner, når vi forkynder. Man kan jo blive helt rundtosset, når man for alvor begynder at tænke over de mange måder det, man siger, vil kunne blive modtaget på. Man kan tapes for frimodighed, fordi man aldrig føler sig sikker på, at det ikke vil blive misforstået.

Tænk, hvis nogen modtager det, jeg siger nu om evangelisk glad lydighed og hellighed, som tunge slag over nakken, der trykker dem endnu mere ned? Hvordan kan jeg gardere dem mod den misforståelse? Tænk,

hvis nogen hører det, jeg siger nu om Gud og lidelse, som om Gud har påført dem denne lidelse som en straf? Tænk, hvis nogen misbruger mine ord om syndens og nådens omfang til at tage det afslappet med synden? Og så fremdeles.

Selvfølgelig slipper en forkynder ikke for at tænke over dét og arbejde med at have en stærk fornemmelse for sine tilhørere, med den gode sjælesorgs visdom. Men når arbejdet er gjort, gælder det også her: Stor tillid til Åndens langt bedre arbejde og sjælesørgeriske indsigt. Og deraf følgende stor frimodighed. En frimodighed der tør tage chancer. Der tør undlade at helgardere sig mod misforståelser. En frimodighed, der vover forkyndelse med kant, med risiko for at blive skældt ud, med risiko for at blive misbrugt. En frimodighed, der vover at slippe tøjlerne og ikke "regne stykkerne alt for færdige".

Jeg vil gerne udfolde ovennævnte tanker i fire konkrete udspil til forkyndelsens *hvordan*.

1. Tilsigende forkyndelse

Forkyndelsen er en form for hændelse. Vi har et andet ord for det: nådemiddel. Forkyndelsen er et middel, hvorigennem nåden rækkes til mennesker. Forkyndelsen henviser ikke »»

Guds ånd virker med. Han lægger broer hen over tusinder af år.

»» bare til noget andet, der skal gøres. I forkyndelsen selv kan det ske, at nåden bliver et menneske til del.

Forkynderen skal være sig bevidst, at der er en nu-dimension i forkyndelsen. Det, jeg siger nu, sker nu. Jesus kan opstå i tilhørernes hjerte. Syndernes forladelse kan blive virkelighed lige nu hos tilhøreren. Et menneske kan omvende sig, lige mens han sidder og lytter. Han skal ikke blot henvises til at gøre noget ved sagen engang efter talens afslutning. Han skal opfordres til at lade det ske nu.

Man kan kalde det for tilsigende forkyndelse, modsat rent omtalende forkyndelse. Forkynderen må være sig denne tilsigelses-dimension bevidst. Det betyder ikke, at der ikke kan være for eksempel en lidt mere distanceret undervisende dimension i forkyndelsen, eller en henvisende dimension. Men det nu-tilsigende skal gerne mærkes i forkyndelsen.

2. Forkynderen skal have noget på hjerte

I oprigtig optagethed af, hvordan vi skal nå tilhøreren – måske blandt andet som konsekvens af deres manglende indforståethed med den kristne tankeverden – kan vi få et overdrevet fokus på forkyndelsens form. Både med hensyn til formfulde ord og med hensyn til kreativitet i formen.

Jeg vil på ingen måde tale nedsættende om grundigt og kreativt arbejde med formgivningen. Heller ikke her må der hoppes over, hvor gærdet er lavest i misforstået – doven – tillid til Åndens arbejde. Håndværksarbejdet skal gøres ordentligt!

Men netop med tanke på formen, skal fokus ligge et andet sted. God forkyndelse handler først og sidst om et budskab, der presser sig på. Og det presser så meget på, at formen må blive derefter! Altså ikke først et særligt kreativt indfald, jeg har fået, og som jeg glæder mig til at levere, men først af alt et budskab, der er blevet lagt mig på hjerte. For at få et budskab frem til tilhørerne, må der være et budskab, der først er nået frem til mig selv.

Jeg kender en tidligere gymnasielærer, som bevarede gløden i sit danskfag alle år. Hun fortæller, at hun år for år, uge efter uge møjsommeligt måtte bruge tid på at arbejde sig ind i de tekster, som hun stort set kunne udenad.

Ellers kom der ingen levende formidling fra hende.

Gælder det en dansklærer med tekster af Kingo, Rifbjerg og Helle Helle, så gælder det ikke mindre en forkyn-der med tekster af Esajas, Mattæus og Paulus. Man synes, man kan dem mere eller mindre udenad. Essensen, budskabet kan man i al fald. Ja, men det skal indoptages igen og igen. Det skal genopleves og genoplives fra gang til gang.

Ånden kan lige på stedet give én, hvad man skal sige. Uden forarbejde og forvarsel kan man få det, man skal sige. Men dét hviler på en basis af vedvarende arbejde med Ordet.

Stikordet er vedvarende fordybelse. Og fordybelse kræver et stilhedens rum. Et sted, hvor jeg er alene med Herren. En erfaren forkynder har sagt: "Jo mere du er i stilhedens rum, desto mere er du værd at høre på."

3. Forkyndelsens autoritet

Jeg var på et prædikenkursus for ny-lig. Vi skulle aflevere en prædiken til underviseren. I en skriftlig respons til min prædiken kommenterede underviseren et sted i min prædiken, hvor jeg udtrykker mig i nogle meget ligefremme, konkluderende vendinger. "Jeg kan godt se den retoriske kraft i, at du siger det ligeud. Og at du har lagt en klar argumentation bag dig som belæg for din påstand. Men man kan også vælge ikke selv at fremsige påstanden, men lade menigheden fremsige den for sig selv. Det kan i nogle tilfælde få endnu flere til at bide på". Og så tilføjer hun: "Du kan sikkert se min idé, men det er nok ikke helt din stil som prædikant?"

Det er en interessant iagttagelse, som jeg vil udlede to pointer af.

For det første har underviseren ret i, at man ofte vil kunne nå bedre igennem med budskabet ved at lade tilhøreren selv drage konklusionen. Det er det, terapeuter taler om: Fortæl ikke klienten, hvad hun skal gøre, men lad hende selv nå frem til at formulere det.

Og det hænger i øvrigt godt sammen med det antiautoritære i tiden. I en tid, hvor sandheden helst ikke

skal forestille at komme udefra, men indefra, fra den enkelte, giver det god mening at lægge forkyndelsen sådan til rette, at tilhøreren selv drager konklusionen. Det giver altså mening at dæmpe retorikken, dæmpe de bombastiske udmeldinger.

I en antiautoritær tid skal man dog ikke bilde sig ind, at der ikke findes autoriteter, fordi de store autoriteter er faldet, hvad enten disse fandtes i institutioner og embeder eller i de store, fælles fortællinger. Der findes stadig masser af autoriteter. Folk ligger såmænd lige så meget under for autoritative stemmer som før. Det er bare mere diffust og stærkt individorienteret. I en tid med vægt på individets sandhed, bliver det også let individet, der bærer autoriteten. Det enkelte, troværdige sandhedsvidne!

Det betyder, at forkynderen ikke slipper for at se sig selv som bærer af budskabets troværdighed. Troværdigheden hænger rigtig meget sammen med alt, hvad der har med forkynderens øvrige liv at gøre. Forkynderens liv som kristen vidner sammen med hans ord – eller vidner mod hans ord.

I selve talersituationen har det at gøre med ægthed og autenticitet. Tilhøreren vil mærke, at taleren er ægte, er sig selv. At han bærer budskabet frem som noget, han brænder for.

Tidligere redaktør af Ekstrabladet Sven Ove Gade skriver i en bog om folkekirken: "Det er denne troværdighed, som afgør, om menigheden lytter. Forskellige retoriske midler kan hjælpe, men tilbage vil altid stå de bestandige spørgsmål: Er præsten troværdig? Er han ægte? Forsøger han

»I en tid med vægt på individets sandhed, bliver det også let individet, der bærer autoriteten.«

at give noget af sig selv? At prædike bliver på et eller andet tidspunkt en rutine, men for præsten bør det være

et evigt om end uopnåeligt mål at frigøre sig og give los, så vi, der sidder i kirken, fornemmer et levende menneske, hvor lidenskaben får frit løb, og som formår at skabe en frugtbar uro."²

4. En proklamerende forkyndelse

Men for det andet har ovennævnte underviser også ret i, at det handler »»

»» om forskel i stil. Eller jeg vil snarere sige: forskel i troen på forkyndelsens opgave og mulighed. Jeg tror nemlig på en proklamerende forkyndelse.

Jeg tror ikke på, at forkyndelsen bare skal lægge sig op ad tidens hang til det dialogiske, det forsigtigt tilnærmende, hvor tilhøreren selv skal nå frem til konklusionen. Intet tyder på, at apostlene og de første vidner forkyndte Kristus udelukkende i dialogisk stil, selvom vi helt klart finder spor af det i deres iver efter at godtgøre Kristus ud fra tilhørernes præmisser, hvad enten disse var jøder eller ikke-jøder.

Men alt mens de tydeligvis gjorde alvor af henholdsvis jødernes (og deres egne) gammeltestamentlige forudsætninger eller ikke-jødernes græskromerske forudsætninger (fx ApG 17,

22ff), vovede de tydeligvis også den frejdige, ligefremme proklamation af Kristus. Den frejdighed skal vi også vove i forkyndelsen. Med tiltro til Helligåndens overbevisende og nyskabende kraft.

Jeg har registreret en tendens hos den yngste, knap flyvefærdige generation af forkyndere. De fremtræder gennemgående meget ægte, ukunstlede. De svinger sig ikke op til noget, de ikke er. De begår ikke verbale overgreb. Det er godt. Til gengæld smider de ofte øh-kortet. "Øh," siger de mellem hver tredje sætning. Ingen skal tro, at de giver den som autoriteter. De er kun sig selv. De skal kunne stå inde for det, de siger, helt ned til det usikre, prøvende "øh".

Jeg håber, de vinder sikrere fodfæste

som forkyndere og tør give sig proklamationen i vold af og til. For når vi proklamerer, gør vi det jo Gud ske lov ikke med en autoritet, som vi henter i os selv. Vi henter al autoritet til proklamation i det Ord, der er uden for os selv, og som hele tiden kalder os selv op.

Vi er i den forstand bare herolde som forkyndere. Kongens herolde, som udbasunerer et mægtigt budskab fra den Almægtige selv. Det kræver en god portion ydmyghed at indtage den position. For heroldens egen person er komplet uinteressant. Kun det, han siger, er interessant. ✦

¹ Magnus Malm: *Bag Billedet*, Forlaget Boedal 2007, side 173.

² Sven Ove Gade: *Tag et brækmiddel*, Gyldendal 2006, side 57.